

Повнота Православ'я передбачає повноту євхаристійної гостинності

Коли ми творимо спомин про страждання, смерть і воскресіння ГНІХ ми відчуваємо, що йдеться про повноту, яку не можна пережити лише самому, занурившись у воскресіння Христа, і що такий досвід можливий тільки в повноті Його Церкви. Ми при цьому свідомі, що ми можемо принести Господеві лише свою особисту скверну і свою колективну гордість.

Але основним покликанням християнина – є вміти прийти із своєю історією немочей і сумнівів, і їх віддати Господеві в недосконалій спільноті, а від Нього отримати Царство. Ми не відрізняємося своєю добротою від «поганого» світу і спасаємося не тому, що ми «кращі»! Ми торкаємося ізбавління, бо такою є роль Євхаристійної Літургії, яка є зібранням тих, які сповнені надії в Христі і чекають на зустріч із Ним. Таке очікування повинно відбуватися без боязні, розрахунку і страхівки, а з відкритим серцем, яке любить, кається і надіється.

Наш прихід і перебування в спільноті Церкви, яка відправляє Літургію на вівтарі є тим переходом, позначеним іконостасом, від світу цього до прославленого Царства. Участь в Євхаристії є перетворенням цілої Церкви зі старого в новий Єрусалим. Тут Церква віднаходить свою первинну натуру Христового Тіла і стає ним. Прот. Александр Шмеман каже, що «Церква входить у “благодать”, а “благодать” означає нове буття, Царство, прийдешній світ».

В I посланні до Коринтян, главі 11, (стихи 17-34), апостол Павло звертає особливу увагу на це перетворення, яке ми повинні пережити, коли сходимося на Господню Вечерю. Зловживання, скоєне коринтянами, які ділилися на окремі групи для Вечері, вказує на проблему ритуалізації, і на брак відчуття глибокого значення Євхаристійної Літургії. Щоб допомогти коринтянам виправити непорозуміння, апостол Павло запрошує їх роздумувати над значенням тих дій і слів Ісуса Христа, які вони неодноразово повторюють, не розуміючи їх наслідків.

Коринтяни в дійсності не порушували літургійних правил, які нормували святкування Вечері. Їхня помилка полягала в тому, що вони розділяли спільноту в той час, коли в ній мала проявлятися максимальна єдність. Для цього і такі слова Павла (20): «Ваші сходи не є споживання вечері Господньої». Напiмнення Апостола відносно Господньої Вечері показує, що Євхаристійна Літургія без братнього сопричастя, або ще більше в контексті поділу, є

зрадою Христа, заперечення всього, що Він хотів виразити своєю смертю, яку передзвістив на Тайні Вечері.

Християнам потрібно приходити на Літургійну Євхаристію зі світу і зі світом, щоб увійти в Божий мир і його отримати, бути ним просякнутим – таким і є, наприклад, сенс благословення священослужителя, який вводить роздріблену, розбиту людину й спільноту таких людей, зібраних в Церкву, в єдність і цілісність неба і землі, яку встановив Христос.

Хліб, елей, вино, які приносять люди також вказують на те, що Євхаристія Церкви неможлива без людського компоненту в цілому, без дарування цього недосконалого і грішного світу, людиною в спільноті, своєму Богові! В тому й полягає Євхаристія, щоб все створене відновити в Бозі! Щоб це, що втратило досконалість, знову одухотворилося і відновило повноцінну первинну життєдіяльність!

Коли ми приносимо Богові свої контрасти – єдність і роз'єднаність, православ'я та інослав'я, любов і ненависть, відкритість і закритість, – ми десь свідомі того, що не задля наших заслуг, ані заслуг спільноти як такої, ми даруємо Богові вгодну жертву, а жертва стає прийнятна і мила Господеві, лише бо вона приноситься задля Христа, в Христі і для Христа.

Знайшов я вислів патріярха Пімена, який казав: «Літургія! Який величний символ єднання вірних у Христі Ісусі і наскільки дієвий інструмент нашого реального входження в єдність Тіла Христового! Немає більшої радості, ніж радість відчуття євхаристійної спільноти, немає більш могутнього стимулу для поширення цієї спільноти по всьому простору Церкви і навіть за її межі».

Ми маємо спільноту єднання тому, що Христос вже все приніс Отцеві і задля цієї повноти і досконалости Його приношення, наша жертва в Ньому набирає повноти свого первинного призначення. Те, що ми отримали від Творця і воно спустошилося в нас через гріх, ми Христові жертвуємо, а Він це наповнює своєю благодаттю і робить жертву милу Отцеві, і нам віддає цю жертву, яка є нашим відновленим життям, нашою відродженою Церквою, нашим переображеним світом.

Приносити свою роз'єднаність для зцілення в Христі – це те зусилля, яке вимагає апостол Павло від коринтян. Спільність, спільна трапеза при Вечері Господній мала принципове значення тому, що це вказувало на необхідність конкретної солідарності у вченні Ісуса, а особливим чином у вчинку, зробленого ним у зв'язку з Його смертю. На цій солідарності була закладена властива унікальність спільноти, яка від Нього брала своє ім'я. Їсти разом цю вечерю, яку в значній мірі забезпечувала тільки частина багатших християн, був засіб для задоволення потреб бідніших християн в плані не добродійності, а солідарності,

знак того, що «все мали спільним», це був визначальний вибір і ознака ранньої християнської громади (пор. Діяння 2: 44).

Важливо зрозуміти, що нині також у воплоченій Христовій нерозділеній Церкві існують різні групи християн, які відрізняються «ступенем церковності» одні від других. І це, що якслід і вповні воцерковлені, приносять неосквернену їжу для трапези, не дає їм права осібно збиратися для Господньої Вечері, ізолюватися від «незовсім уцерковлених і бідних у вірі»!

Важливість цього питання для християнської громади ясно проявляється з того, що, за словами апостола, хто бере участь у Господній Вечері, не визнаючи «тіло», тобто, Христа і/або спільноту, яка є Його тіло (пор. 12: 12) їсть і п'є свій «осуд». Це твердження стосується не тільки до фізичних осіб, але до самої громади, яка, в разі невірності, викликає свою власну руйнацію.

Щоб уникнути цього осуду, звичайно, не достатньо сьогоднішнього літургійного формалізму, який легко ховається за канонами і уставами для цього, щоб заховати незацікавленість деяких Церков стати однією солідарною спільнотою Христа на Землі. Ці важливі нюанси розумів митрополит Володимир (Сабодан), коли у своїй магістерській роботі писав: «Не може бути відкинута, те, що в інослав'ї залишилося церковного, що в інослав'ї справді святе, цінне і істинне, тобто по суті православне, всупереч загальному інослав'ю. Спілкування з тими, що відкололися від Церкви можливе і необхідне, коли вони звертаються якимсь чином до Церкви. І канони церковні, що забороняють спілкування з відлученими, в цьому випадку треба розуміти не вузько легалістично, не формально-юридично, а по їх духу».

Це, що робить вірним і плідним святкування Вечері, це інтенсивний і особистий обмін поодиноких людей, які разом в спільноті проходять справжню подорож віри, в спілкуванні з усіма іншими громадами, які також вірять в воскреслого Господа (пор. I Кор 1: 2). Те, яким чином Церкви святкують Євхаристію є пробним каменем, по якому перевіряється не тільки вірність Христу християнської громади і всіх її членів, але і її вплив на суспільство. Християни, які їдять цей же хліб і п'ють з однієї чаші в час Господньої Вечері проголошують Його смерть всім тим, хто, віруючі чи ні, беруть участь в Євхаристійному зібранні (пор. 14: 23-24), як і тим, з якими вони ділять велику частину свого громадянського і професійного життя. Автентичне християнське життя, сполучене з місією, тобто перетворенням цього світу відповідно до динаміки Царства Божого, може бути тільки результатом активної участі в такого роду відкритій Господній Вечері.

Анрі де Любак дає таке запитання: «Яким чином Христос втілює нашу єдність?» і відповідає: «“Таїна Тіла Ісуса Христа звершується тоді, коли всі члени Його приносять себе на вівтар у Ньому й разом з Ним”. “Саме в Євхаристії отримує свій повний вираз таємнич

сутність Церкви” і, відповідно, саме в Церкві, в її кафеолічній єдності, приховане значення Євхаристії приносить дієві плоди».

Тільки Божа Любов, яка на нас проливається через нашу участь в Євхаристії, спроможна перетворювати наш світ у Божий світ, наповнений благодаттю і задля того чинним, тобто відповідо діючим до його первинного призначення після сотворення світу. Бог дарує нам свою Любов і тим відновлює Єдність всіх в Ньому, незалежно від всього наочно інакшим. У Бозі через Євхаристію, Церква знову стає Церквою – Єдиною, Святою, Соборною і Апостольською! Все решта це лише тінь гріха, яка однак лякає і далі веде в оману, що реальність не Божа, а світу. Лише Євхаристія спроможна нам відкрити серця і очі на реальність Божого світу, в якому життя перебуває в своїй оригінальній неоскверненій формі. Це не тільки відкриття, це й занурення!

Митрополит Йоан Зізіулас демонструє «отожність Христа і Церкви на прикладі євхаристійної молитви. Хоча Церква молиться Отцеві через Сина, то не означає, що Син виступає в ролі посередника між Церквою і Отцем. Він пише, що в євхаристійному Синаксісі молитва громади, яка відокремила б себе від Христа, привела б до виникнення троїстих відносин між Церквою, яка молиться, посередником Сином і слухаючим Батьком; ці троїсті взаємини не тільки спотворили б роль Христа, а й зробили б саму молитву безглуздою і марною. Коли Церква молиться, за неї молиться Христос, так що її молитва стає молитвою Христа, Він молиться замість нас.» «Те, що молитва церковної громади нічим не відрізняється від молитви Христа, слід розуміти виключно як повне ототожнення – в цей момент – Христа з Церквою.»

Важливо про це пам'ятати, що народ, який приходить до храму, який гуртується довкола вівтаря, де приніс свої дари, свої світи, просфору, тобто хліб і вино, є народом паломникаючим, який залишає свій світ, щоб вознестися з Христом до небесного світу і тим самим задля Христа і в наслідуванні Христа перемінювати свою реальність в досконалу дійсність. Це що стається із просфорою на вівтарі стається із нами, бо Дух святий сходить «на нас і на ці предлежачі дари!» Ми стаємо індивідуально і колективно тими, якими і мали завжди бути і ніколи не могли не бути!

Таким чином наступає повнота буття, яку ми отримуємо в дар лише через спільне піднесення в гору наших сердець до Ісуса Христа! Не через розум, не через праведність, не через канонічність, а як приношення недосконалостей і виявлення вдячності за нове приведення до Божої любови і радості. Цей відрух і внутрішнє відчуття вдячності за «добродійства явні і неявні» відкриває нам шлях до майбутнього віку, робить нас

служителями святості і тим самим – святими, членами містичного Тіла Христа, Його Єдиною Церквою!

Митрополит Володимир (Сабодан) писав: «Сакраментальне життя Церкви, як і ієрархічне, орієнтоване не на історичний факт заснування таїнств Христом або апостолами, а на живу і діючу в Церкві благодать Пресвятої Тройці, яка творить певні форми життя». «Отже, беручи до уваги історичну практику Церкви, можна зробити висновок, що Православ'я можливе в якійсь мірі за межами Православної церкви як організації». А прот. Сергій Булгаков додає: «І оточення це є внутрішньо єдиним з ним, маючи його своїм центром, оскільки і в ньому діє сила Христова і благодать Святого Духа. І оголошувати їх відлученими від того й іншого людині не дано».

Тільки таке пережиття нас творить християнами, які з Христом можуть «єдиними устами і єдиним серцем» «славити і оспівувати» Бога Отця! Це славослов'я нас приводить знову до основи нашої святості – Христа. Ми приносимо себе, свій світ, свій гріх, своє терпіння, свою роздвоєність, які змогли сповнитися тільки через самопожертву Христа – «Твоє від Твоїх, Тобі приносимо, за всіх і за все»!

Для цього, щоб наш хліб, наш світогляд стали милими Богові, ми їх вивели з щоденного життя і принесли в недосконалу жертву Христові. Для того ми вознеслися з Ним, ми довірилися Господеві і стали учасниками відродження, в якому Христос наповнив нас собою! Євхаристія – це Христос, який сповнює наше ціле життя Собою, перетворює наш хліб у Свій Хліб, нашу спільноту в Свою Церкву! Тоді наш світ стає вже відродженим і спроможним діяти Божою Любов'ю, бо він став Божим Світом!

Така динаміка есхатологічна, бо вона нам являє майбутній вік, цей який наші церковні егоїзми нам не дозволяють доторкнутися. Євхаристія має нас повести за межі нашого думання, там де Дух діє! Світ в Христі має ставати світом Церкви, як воно відбувається в час Євхаристії! Тільки Церква, яка зуміє через Євхаристію бачити світ таким яким він є, вийти із своїх партикуляризмів, щоб ввійти в потойбічність може назвати себе повнотою чи вселенською!

Тільки Церква, яка смиренно входить в таїнство таїни і вийшовши із своєї світської логіки єдності віддається під повне заступництво Ісуса Христа може зрозуміти, що не її заслуги зробили її людей гідними причаститися, а відчуття немічності та неспроможності перед Божественними викликами до єдності спричинилися до смиренності, щоб могли прийняти дар і відповідати позитивно Його святій волі, щоб всі до Нього приходили!

Треба Церкві вміти вповні віддатися Господеві, як старець Симеон, який побачивши Ісуса розумів, що смерть для нього є сповненням очікування, новий світанок, початок. Часто

боязнь Церкви, що вона буде непотрібна, як окрема організаційна одиниця, не дозволяє народжувати нове життя, яке їй повсякчас пропонує Христос!

Церква не зможе досягнути нового життя якщо не повірить в sacramentalність світу, в це що світ сотворений Богом – добрий, і через сотворення Бог явився вселенній, і що Бог став присутній в житті кожної людини через своє вочленення! Бог єднається із цілим світом, із всім сотвореним і таким є значення тих дарів, які ми приносимо на Євхаристію і які представляють собою все сотворене!

Коли ми на Євхаристії кажемо «Твоє від Твоїх Тобі приносимо, за всіх і за все» ми все людське і все сотворене підносимо для того, щоб Христос наповнив собою усе! Тільки коли ми приймаємо все в Літургії, то ми можемо ставати учасниками майбутнього віку! Ми не можемо знайти сенсу нашого існування і нашої «праведності» в діянні самої Церкви, а лиш в Євхаристії.

Для того важливо зрозуміти, що закон любові до Бога і ближнього, а не окремі канонічні приписи, – як і кому приступати до Євхаристії, – мають насправді керувати спільнотою, яка через Євхаристію, кожного разу, набуває повноти Христової Церкви! Якщо спільнота не в змозі освячувати профанне, лікувати роздвоєння, знімати прокляття, вносити надприродне в природне, то це стає великою трагедією для її вірних, які не можуть стати Церквою в своїй повноті, бо вже не є Подією, де Бог, людина і світ спілкуються і знаходять гармонію.

Тому наше припущення слідує, що нема повноти Православ'я в Церкві, в якій обмежена можливість приношення універсальної жертви і відповідно відсутня євхаристійна гостинність. Це тому, що таким чином внесений дух секуляризму, ексклюзивізму, який заперечує відкритість спільноти вірних до благодаті, а отже й до дії Святого Духа, який приносить нам правду, світло і життя.

Повнота Православ'я є присутньою там, де Подяка приноситься всією спільнотою. Закінчу словами відомого православного екуменіста Антуана Аржаковського: «Найтрадиційніші практики Церкви дозволяють християнам, які бажають причащатися з однієї Чаші, відкинути обов'язок “доведення”» і продовжує: «для православного богослов'я участь в євхаристійному житті не є ні майном, яким воно може володіти, ні індивідуальним досвідом. Мова йде одночас про заповідь і дар Бога, який закликає до відповідальності, а отже до судження, яке має бути особистим...».